

LLUM

NOVA

Quinzenari independent.

Portaveu de la Secció MINERVA de L' UNIO DE MITJORN - GRAN.

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ

Plasseta, 1.
Mitjorn. — Sant Cristófol.

SUSCRIPCIÓ

A Espanya cada trimestre 0'30 pta.
A fora id. id. 0'60 "

Núm. solt 5 cénts.

LLUM-NOVA, distanciada de tots es partits y banderies, sense mirar la significació, y afiliació polítiques del Dr. Llansó, com á menurquina de pura saba y estimadora de tot lu qui pugui esser de prufit per la nostre Roqueta, li dona sa mes coral benvinguda y te á gran honra felicitar al distinguit diputat per Menorca per la presentació del Projecte de lley de descentralizació de Balears, demanantli que no reposi fins á conseguir sa aprovació.

PAS AL REGIONALISME

A n'els qui sentim verdader desitj de la prosperitat de la nostra benvolguda Espanya, mos umpl el cor de satisfacció al veure que de cada dia s' avensa cap al nostre ideal, al reconeixement de les regions que constituexen la nostre nació y á que les retornin á cada una d' elles ses perdudes llibertats per atendre á son propi millorament.

Avuy, ja ningú, mes que els eterns inimichs de la descentralizació per ses conveniencies particulars ó per ignorancia, ningú nega el fet de que la Nació Espanyola es un conglomerat de *nacionalitats* diverses, de regions, que tenían vida propia al antigor, y que conservan encara avuy, un caracter peculiar que les distingeix, á cada una de totes les demes, á pesar dels tres sigles ó mes, de viure forsosament com un tot uniforme. Amb continua tendencia de part del poder central á la fusió en una entidat única.

Es evident, de tota evidència que, de la salut que disfrutin tots y cada un dels membres del cos, dependeix la salut d'aquest; com mes bella

es cada una de les cases d'un poble ó d'una ciutat, mes hermós es el conjunt que forman, de la riquesa y vida eczuberant de cada masia d'un terme y de cada un dels abitans, prové la riquesa de la colectivitat, del poble; y així en tots els ordres de la naturalesa; y per tant, de la mateixa manera, de la riquesa, engrandiment y prosperitat de les nacionalitats y regions, que forman la nostra Espanya, dependeix la riquesa, engrandiment y prosperitat d'aquesta.

Ara be, fetes aquestes lleugeres consideracions sobre el regionalisme, tots els qui creym que á les regions no les deu tení fermades el govern central, sino que deu darlis omnimoda llibertat d'acció, en tot quant tendesqui á son desenrotllo, mos alegrem avuy fora mida, perque veym que caminam á grans passes cap al assoliment del Ideal.

Avuy, es en Maura, qui presenta á les Corts el Projecte de lley de Administració local y provincial, donant á les regions y municipis, certes llibertats per sa vida autónoma. Demá, son les Canaries que consegueixen una lley de descentralizació, que tendeix á la millora y progrés de cada una de ses Illes.

Mes envant, es en Canalejas, govern actual, el quí, en un moment de serenitat y clar judici, presenta un projecte de lley de Mancomunitats, lley que está destinada á la reconstrucció de les antigues regions, donantles una ampla autonomia per son propi millorament.

Y ara darrerament es el diputat per Menorca, Sr. Llansó, qui presenta un Projecte de lley que bassat en la de Canaries, tendeix també al deslligament de furs y facultats admimistratives de cada una de les Balears.

El regionalisme s'imposa; el regionalisme s'obri pas.

Tots els regionalistes estam, ido. d' enhorabona y especialment LLUM-NOVA que es estat el primer periódich que es alsada la veu dins Menorca fent seu aquest ideal.

ANDREU FERRER.

¡Molt be y endeavant!

Ya es cert qu'en Menorca's deixava sentir sa falta d'un periódich redactat en so nostru dialecte y per xó quant he llegit LLUM NOVA el cor ni hagut de batre d'alegria.

¡Molt regrossa l'he rebuda! Mitjorn-gran ha dat un pas de cama llarga. Ha aturidit. Y ha aturidit perque LLUM-NOVA ens ve á glusar que un punyat d'homus ben orientats han fet feina molta y ben feta y amb bon aire, en eix publet de' n mitj de s' Illa. Llavor escampada en forsa cura, perque produhiguera y ha produhit un periódich regional ben nostru. *Arroz de la terra*. Però, arros sá, de forsa, saborós y net.

Sia benvinguda, ido LLUM-NOVA. Los raigs que vagia espargint serán noves alegries p'els *insulars* aimants de sa *Roqueta*, y desitj per xó que may ens deixia sense flames.

Siem regionalistes en lu sentit d'estimarmos tot lo de canostre en primer lloch y donarem proves d'esser dignes d'es nostrus antepassats.

¡Avant sempre! apostols d'un Mitjorn-gran modern; que per ell os afanyan, pera que sia en el decurs del tems empori de riquesa relative y signe d'un benhaurat progrés.

De tot cor os felicitu, y felicitu també al poble qu'ha sabut comprendre vostru esfors, y amb voltrus canta un himne á la Prosperitat.

Mahó—VII—1912

Pere Rosselló.

Als mitjornés de bona voluntat

Un dels darrés dies del mes passat, per casualitat, vaig tenir una llarga conversada amb un amich meu molt apreciat p'el seu gran patriotisme y per la seva bona fe. Com es natural parlarem, entre altres coses, de LLUM-NOVA, (perque ell ni ho mogué, ja que si assó hagués dependit de jo, per no ofendrel no hauria tocat tal punt) y creguent jo que tal volta podria essé bo fe públich el modu de pensar del aludit amich he vulgut declarar per medi d'aquestes retxes lo que cunversarem.

Antes de res, dech fer constar el meu fondo sentiment per no veure encara á n'es nostru costat á n'aquest amich, bon mitjorner, així com també alguns altres que se dissenten de noltrus, es mes per ignorancia ó equivocació, que per malicia. Vulgui, Deu concedirlís tan bon cap com hi tenen el seu cor!

Me va di, el mencionat compatrici que les verbes d'en quatre uys, sobre es *Pou vey* y es *Cine des Casino* no li van caure be, perque se criticava á s' Ajuntament y á ses dolentes condicions des local ahont fins ara va estar col·locat es *Cine*. Li vaig respondre que tota persona qui desempenyi un carrech públich está subjecte per tal motiu á

que se comentin ets seus actes, majorment si son ellis sense gaire gravetat, endemés, que en el cas present, de la mica de culpa que hi pugués havé sols correspon per barba una onzena part. Per altre costat, vaig fer notar al company de conversa que considerava convenient se donás colca fitoradeta á se nostre retgidorada, perque no s' adormin com alguna vegada ha succehit. Se famosa *reclamación*, (ó *manifestació* com se l'ha calificada) dels mitjornés contra el repart de consums va esser comentada de diferentes maneres, pero es innegable que va fe obri ets uys á molts; qui mes qui manco, casi tuthom anava cegu ó urugat. Es retgidós mateixus de varies coses que les preguntassin de la sola, no vos ne sabians dá claricias y devant tot el públich y tot l'ajuntament va afirmar el Sr. Secretari, que may cap regidor s'havia queixat de que es poble pagás massa. No tractam aquí de donar culpa á ningú y si afirmar que en termes generals es un poch convenient que se punxi una mica á n'es nostrus administradós.

En quant á n'es *Cine*, li vaig dir, que seria molt convenient que fessin les reformes necessaries pera posarlo segons ley ja que fins ara les dolentas condicions des local podian ferlo considerá com un parany. Parl per referencia, puis jo no mes huy som estat una vegada y encara me hi vaig adormir, sembla que en dita vetlada ses peliculas no serian massa notables. Crech firmament que el propietari des local hey ferá les milloras necessaries; perque es un dels seus projectes.

Confessá es meu estimat compatrici que ell se tenia per un dels *tretze* del *Cassino* y me digué que desde sa *manifestació* may mes hay ha hagut tranquilidad verdadera en aquets poble; á n'assó vaig respondre que si tots es *tretze* fossin de tant bona pasta ó voluntad com ell, molta estona faria que no eczistirian perque ja seria un fet el sommi daurat de la unió de tot es Mitjorn en un sol cor «L' Unió del Mitjorn-gran».

Per acabar, vaig cunvidar al tant simpátich mitjorner á que olvidant tot lo passat y prescindint de tote politica treballás amb tant ó mes ardor que may, per lu be moral y material del Mitjorn.

Mitjornés: A tots vos dich com á ell, avorriguem tota politica y estimem sempre molt mes nostru poble; suscriuvós á LLUM-NOVA, allistauvós á *L' Unió des Mitjorn-gran* y trabayem sense descans per lo be de tots.

Tinguena present que la caridat es la virtud mes escel·lent y agradable á Deu y que la unió fa sa forsa com diuen es francesos.

Bernat Borrás.

POLLS VENTURERS

La llocada venturera
ya pastura, fent piu piu,

y els pollets sense barrera
s'encalsan per la carrera
com si fossin d'argent viu.

Son agradosos

y vivarrons

rossets sedosos

y tremolosos

y petitons.

Per tot s'afican

gratan y pican

d'aquí y d'allà;

quant els esmican

molles de pa,

la lloca els crida,

y, engelosida,

si qualquí els toca

pega investida...

Que si la lloca

no'm digues res,

jo be'ls pendria

y els besaria

de tres en tres:

¡Son tan sedosos

tan petitons

tan agradosos

y tremolosos

y vivarrons...!

Y la lloca, tota ufana
los mena per la quintana
per la clasta y p'el llenyer;
y si afina la milana,
la geneta ó l'esperver,

Coneguent llurs ombres males,
avisa als polls amb un crit,
baixant poruga ses ales;
y tots corren, com á bales,
á amagars' hi de seguit.

Per les ales acopades,
per les plomes estufades
s'afican sense aturay;
y un caparrí, de vegades
guaita per l'amagatay.

Son menuts, passen per maya,
giran els fems y la paya,
no reposen un moment,
sempre en nova revivaya
d'alegría y moviment.

Y els gallets d'aquella nada
canten ab veu escanyada,
treuen cresta y esperons,
y encara van en llocada
cercant granets y cucons.

Y, criats sense barrera,
no hi ha milana pollera
ni mostel qui 'ls pugui haver
¡la llocada venturera
sempra campa y viu á pler!

María Antonia Salvá.

MIRANT ARREU

A tots aquells qui s'han atrevit á dir que *En quatre uys*, feria massa ubertament á determinadas personas y encara segons á na qui, lis vuy dir, que no he tengut l'intenció d'agraviar ningú, ni tocarlos personalment sa susceptibilitat.

Lo que dich, heu dich sense cap mala intenció, per corregir disbarats que, á voltes s'en cometen molts. Tal vegada som jo el qui les faig mes grossus, per aixó estiré cuntent que m'avisin.

¡Bonu, Biel! Ya hey turnam essé ¿Y que no acabarem may? Els pagesus desitjosus de donar milló conta á n'es Senyor y de passada, quedarse també mes bon conta per casseva, han volgut pujar sa llet, de manera que la venen aquí á 0'10 pts. Y en voleu de rotlets y xerradetes de dones per tot arreu? Y lo bo es que s'han unides y s'han determinadas á sols comprá llet per necesari, p'el demés manjar xocolati. Així s'ha fet. Y heu de pensar que moltes que feya estona que en tenian gola y may n'havian pogut menjar á voler, n'han pres panxó amb una vegada, fent excessus. No mes teng pó, que les faixi mal y en lloch de afagir es *céntim* á sa butiga, hagin d'aná á umplí es calaix des potecari, comprant purgues.

Ell n'hi ha d'haver per tots, ¡lley! voltrus es qui vos passen certes hores des demati fent nosa dins sa carnicería. ¿No veys que s' massa petita y no hi cabeu voltrus y es cumpradós? Es mal *veurey tan arreu*, pero no me puch girá may allá dintre que no'n tengui ets uys plens des badochs. Y no son jo tot sol que *mir arreu*, heu de pensar que d'es qui allá van á fer *tertulia*, si hi ha qui fins s'atreveixen á tocar es peix *per veurel* milló, y després no'l compran. Diu s'adagi, *mirá y no toca*, per tant, que els cumpradós no s'hagin de menjar lo paupat p'es badochs. Ademés, d'aixó hey rallan á les totes allá dintre, tayant *un sau nou* á qualquí. S'altra día un assegurava que á una casa d'allá aprop s'hi jugava als prohibits, y candidats grosses, mes l'amu d'aquesta casa, sortí dalt es portal y se van callar; senya de que no era ve, cuant no hu vulgueren sostenir devant ell, Jo hu *miraré arreu* y heu sebré si aquí s'hi juga.

Ara m'acaban de di, que la major part *des badochs* de sa carnicería y peixetaria, no tenen dublés per cumprá carn y peix, y s'aconhortan en *veurel* y ensumarlo. ¿Deu esser ve? Si es així, les compatesch, y que mirin y ensumin, que prou desgracia tenen ells amb sa miseria,

En quatre uys.

CRÓNICA

DE CANOSTRA

—El nostru bon amich D. Andréu Ferrer Ginart, Mestre d'escola de Mitjorn-gran, ha guanyat els dos premis oferts, un pel M. I. Ayuntamiento de Ciutadella y l'altre per D. Jusep de Olives, amb les poesies, *Patrie Nova* y *Recordansa* que presentá al Concurs historich-literari que anyalment celebren els *Antisch Alumnes* de Ciutadella, p' el 9 de Juriol. Sia per ell, la mes coral enhorabona y li serveixi d'encoratjament per treballar mes.

—Dia 10 d'aquet mes, se celebrá la festa religiosa en honor de Sant Cristófol. Cantá la missa major el Canonge Sr. Serra, y les glories del Sant el Canonge Sr. Tuduri. La feste va esser molt concorreguda y lluída, degut á l'activitat incansable del nostros bons Srs. Rector y Vicari, que fan per l'iglesia tota casta de sacrificis.

—Dia 10 mateix el carré de S. Cristófol des Mitjorn celebrá festa de carré assistinhi la Banda de música de «Minerva» y dia 25, diada de Sant Jaume, s'en celebrá una altre idéntica en el Carré d'aquet nom. Així s'animan els pobles y se diverteixen honestament. Be va. Un aplaudiment als iniciadors.

—Sabem que 'ls Ajuntaments des Mercadal y d'Alahor han demanat al govern que s'Estat se incautás del Camí Vell que uneix la carretera de Mitjorn amb la de Mercadal á Alahor, fundantse en la disposició de 29 de Juny de 1911. Aplaudin á dits Ajuntaments per aquet fet que de durse á cap será una gran millora.

—Dies enrera estigué entre noltrus el distingit botànit Mr. Knoche alumne de la facultat de Ciències de Montpeller, qui trubá plantes á *Les Canacies* que digué son propies d'allá y de cap lloch mes; son elles la *Lysimachia minoricensis*; *Desmazeria balearica* y *Vicia bifoliata*. S'en torná molt content.

—Donam les gracies, á tota la premsa que s'ha dignada dar coneixement de la rebuda de LLUM-NOVA y especialment á la que mos ha establít camvi.

—A última hora mos diuen que no donantse encoratge els vexins del carré de Sant Jaume de organisar la feste pel dia d'aquet Sant, Les dones del carré Matjor heu prengueren p' el seu conta y feren una festa lluidisima. Be, per totes les organisadores! El redactor de *ca-nostra* vos aplaudeix en tota l'ánima, porque son dones d'empresa y de religiosidat. ¡En devant ses atxes!

SECCIÓ RECREATIVA

Solucions al nombre primer

Preguntes: 1.ª No, porque, si ella es viuda d'ell, ell es mort.—2.ª Una campana.—3.ª Antes la congelan.

Semblances: 1.ª En que tots dos tenen pel.—2.ª En que es llarg y prim.—3.ª En que creixen.

A la Xarada: Cadarnera.

Al Endevinay: Un llibre.

Les han endevinades: Totes, ningú. A la xarada, en Juan Esterilch de Mahó y na M. H.—A las preguntes 2.ª y 3.ª en N. G. y *Un bon atlot*.—A totes les semblances, en Juanet.

PREGUNTAS:

- 1.ª ¿Que 's lu que sempre corre y may s'atura?
- 2.ª ¿Ques lo mes ca del mon?
- 3.ª ¿Y lo mes pesat damunt sa ma?

SEMBLANSES:

- 1.ª ¿En que s'assembla un advocat y una gallina?
- 2.^a ¿En que s'assembla un teatre ab una sabata?
- 3.^a ¿En que s'assembla un pa amb un rellotje?

XARADA:

Lletra sola n'es ma *prima*
y diuen si es vocal
prima segona es un liquid
molts de dies empleat.
Tersa quarta no es mentida
y *dos quarta* es instrument
y el men tot diren que es abre
que fa es fruit molt excel·lent.

ENDEVINAY.

A tothom, fins al comers
he fet viure adelantats
de part de bons y malalts
y fins p'es difunts convers.
Ma vista á uns riura fa,
á altres, plurá y sufrí,
á uns faig desesperá,
á altres faig estimá,
y á no pochs les faig pecá,
mirau que no puch causá
á n'el qui se posa en mí.

GEROGLIFICH:

1911,	+	1912,	
		+	a
f. 1911,		1912	

Les solucions al nombre qui ve.

Correspondencia de LLUM-NOVA

D. Pere Rosselló. El seu treball, mos agrada molt; escriviu sovint. Va postal particular.—*Un Mitjorn*. Un poch retocat, el vam incloure.—*Juan d'en Pere*. Les semblances, van. Enviaune qualq' una.—*En Pegafort*. Vos hey pegan, un poch massa. Assó, no es bo p' es nostru periodich.—*Un Mahonés*. Mos agrada, pero es massa llarg, per «Llum-Nova»; escriviu molt.—*M. R.* ¿No havian escrit may? No s'enten aquest escrit vostru. Parlau mes clá.—*Pacífico*. Avuy no hi quep el 2.º articlet.—Aniná al nombre próxim.

Imprenta y llibreria de S. Fàbregues.—Ciutadella.

